

Η Α' κλίση των ουσιαστικών

Η πρώτη κλίση των ουσιαστικών περιλαμβάνει ονόματα:

- αρσενικά σε: **-ας, -ης** (π.χ. ο νεανίας, ο ποιητής, ο οικόκτης)
- θηλυκά σε: **-α** (γεν. -ας), **-α** (γεν. -ης) **-η** (π.χ. ή στρατιά, ή ώρα, ή θάλασσα, ή τράπεζα, ή ψυχή)

Ας πούμε εδώ ότι το **-α** των θηλυκών είναι άλλοτε μακρόχρονο και άλλοτε βραχύχρονο. Περισσότερα όμως θα μάθεις παρακάτω.

Επίσης να ξέρεις ότι η α' κλίση περιλαμβάνει **ασυναίρετα** και **συνηρημένα** ουσιαστικά. Εμείς στο Γυμνάσιο θα ασχοληθούμε με τα **ασυναίρετα** πρωτόκλιτα ουσιαστικά.

Βλέπε επίσης στη σχολική Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής (ΓΑΕ) σελ. 45-50)

Ασυναίρετα ουσιαστικά

Καταλήξεις των ουσιαστικών της α' κλίσης

καταλήξεις της α' κλίσης					
		Αρσενικά σε -ας	Αρσενικά σε -ης	Θηλυκά σε -α	Θηλυκά σε -η
Ενικός	ον.	-ας	-ης	-α	-η
	γεν.	-ου	-ου	-ας ή -ης	-ης
	δοτ.	-α	-η	-α ή -η	-η
	αιτ.	-αν	-ην	-αν	-ην
	κλ.	-α	-α ή -α	-α	-η
Πληθυντικός	ον.			-αι	
	γεν.			-ῶν	
	δοτ.			-αις	
	αιτ.			-ας	
	κλ.			-αι	

Αρσενικά σε -ας και σε -ης

Ενικός αριθμός				
	σε -ας	σε -ης (οξύτονα)	σε -ης (παροξύτονα)	σε -ης
ὁ	νεανί-ας	ποιητ-ῆς	στρατιώτ-ης	εὐπατρίδ-ης
τοῦ	νεανί-ου	ποιητ-οῦ	στρατιώτ-ου	εὐπατρίδ-ου
τῷ	νεανί-α	ποιητ-ῆ	στρατιώτ-η	εὐπατρίδ-η
τὸν	νεανί-αν	ποιητ-ῆν	στρατιώτ-ην	εὐπατρίδ-ην
ᾧ	νεανί-α	ποιητ-ᾶ	στρατιῶτ-α	εὐπατρίδ-η
Πληθυντικός αριθμός				
οἱ	νεανί-αι	ποιητ-αῖ	στρατιῶτ-αι	εὐπατρίδ-αι
τῶν	νεανι-ῶν	ποιητ-ῶν	στρατιωτ-ῶν	εὐπατρίδ-ῶν
τοῖς	νεανί-αις	ποιητ-αῖς	στρατιώτ-αις	εὐπατρίδ-αις
τούς	νεανί-ας	ποιητ-ᾶς	στρατιώτ-ας	εὐπατρίδ-ας
ᾧ	νεανί-αι	ποιητ-αῖ	στρατιῶτ-αι	εὐπατρίδ-αι

Παρατηρήσεις:

- Τα αρσενικά σε -ης σχηματίζουν την κλητική ενικού σε -α : π.χ γυμνασιάρχα, παιδοτρίβα. Όμως τα ονόματα των προσώπων κάνουν την κλητική σε -η: ᾧ Ἀριστείδη, ᾧ Αἰσχίνη,
- Σχηματίζουν κλητική ενικού σε -ᾶ (και όχι σε -η) τα αρσενικά:
 - εθνικά, π.χ. ᾧ Πέρσα, ᾧ Σκύθα, ᾧ Καππαδόκα
 - τα σε -της, π.χ. ᾧ στρατιῶτα, ᾧ ποιητά. **ΕΞΑΙΡΕΙΤΑΙ:** το ουσ. **δεσπότης** ανεβάζει τον τόνο αντίθετα με τον κανόνα: ᾧ **δέσποτα**
 - τα **σύνθετα** με β' συνθετικό που προέρχεται από ρήμα (σε -αρχης, -μέτρης, -πώλης, -τρίβης, -ώνης, -λάτρης, -δίκης, -νίκης, -τέχνης): π.χ. ᾧ γυμνασιάρχα, ᾧ γεωμέτρα, ᾧ βιβλιοπῶλα, ᾧ παιδοτρίβα

ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ: όλα τα σε -ης σχηματίζουν κλητική ενικού σε ᾶ, **ΕΚΤΟΣ** από τα σε -δης και τα **κύρια ονόματα** (όχι τα εθνικά). Πχ. ᾧ εὐπατρίδη, ᾧ Ἀτρείδη, ᾧ Εὐριπίδη,

Θηλυκά σε -α (γενική -ας)

Ενικός αριθμός					
	σε -α (οξύτονα)	σε -α (παροξύτονα)	σε -α (προπαροξύτονα)	σε -α (παροξύτονα)	σε -α (παροξύτονα)
ή	στρατι-ᾶ	πολιτεί-α	ἀλήθει-α	ῶρ-α	σφαῖρ-α
τῆς	στρατι-ᾶς	πολιτεί-ας	ἀληθεί-ας	ῶρ-ας	σφαῖρ-ας
τῆ	στρατι-ᾶ	πολιτεί-α	ἀληθεί-α	ῶρ-α	σφαῖρ-α
τῆν	στρατι-ᾶν	πολιτεί-αν	ἀλήθει-αν	ῶρ-αν	σφαῖρ-αν
ῶ	στρατι-ᾶ	πολιτεί-α	ἀλήθει-α	ῶρ-α	σφαῖρ-α
Πληθυντικός αριθμός					
αἱ	στρατι-αῖ	πολιτεῖ-αι	ἀλήθει-αι	ῶρ-αι	σφαῖρ-αι
τῶν	στρατι-ῶν	πολιτεῖ-ῶν	ἀληθει-ῶν	ῶρ-ῶν	σφαιρ-ῶν
ταῖς	στρατι-αῖς	πολιτεί-αις	ἀληθεί-αις	ῶρ-αις	σφαῖρ-αις
τὰς	στρατι-ὰς	πολιτεί-ας	ἀληθεί-ας	ῶρ-ας	σφαῖρ-ας
ῶ	στρατι-αῖ	πολιτεῖ-αι	ἀλήθει-αι	ῶρ-αι	σφαῖρ-αι

Στα παραπάνω ουσιαστικά σε -α η γενική του ενικού σχηματίζεται σε -ας. Αυτό γίνεται, όταν στην ονομαστική πριν από το -α υπάρχει φωνήεν ή ρ.

Το α αυτό είναι μακρόχρονο και λέγεται καθαρό.

Εξαιρέσεις: Το καθαρό -α δεν είναι μακρόχρονο αλλά βραχύχρονο.

- Όταν η λέξη τονίζεται στην προπαραλήγουσα π.χ. ή ευσέβεια
- Στα ονόματα: γραιῖα, μαῖα, μυῖα,
- Στα ονόματα: μοῖρα, πείρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῶρα

Σημείωση: Στην αιτιατική και κλητική του ενικού το -α είναι μακρόχρονο ή βραχύχρονο, όπως στην ονομαστική του ενικού, π.χ. ή ῶρα, τήν ῶραν, ῶ ῶρα, ή σφαῖρα, τήν σφαῖραν, ῶ σφαῖρα, ή γλῶσσα, τήν γλῶσσαν, ῶ γλῶσσα

Θηλυκά σε -α (γενική -ης)

Ενικός αριθμός		
	σε -α (παροξύτονα)	σε -ης (προπαροξύτονα)
ή	γλώσσ-α	τράπεζ-α
τῆς	γλώσσ-ης	τραπέζ-ης
τῆ	γλώσσ-η	τραπέζ-η
τήν	γλώσσ-αν	τράπεζ-αν
ᾶ	γλώσσ-α	τράπεζ-α
Πληθυντικός αριθμός		
αῖ	γλώσσ-αι	τράπεζ-αι
τῶν	γλώσσ-ῶν	τραπέζ-ῶν
ταῖς	γλώσσ-αις	τραπέζ-αις
τάς	γλώσσ-ας	τραπέζ-ας
ᾶ	γλώσσ-αι	τράπεζ-αι

Σε αυτά τα ουσιαστικά η γενική του ενικού σχηματίζεται σε -ης. Αυτό γίνεται, όταν στην ονομαστική πριν από το -α υπάρχει σύμφωνο, εκτός από το ρ. Το α αυτό είναι βραχύχρονο και λέγεται **μη καθαρό...**

Θηλυκά σε -η (γενική -ης)

Ενικός αριθμός		
	σε -η (οξύτονα)	σε -η (παροξύτονα)
ή	ψυχ-ή	κώμ-η
τῆς	ψυχ-ῆς	κώμ-ης
τῆ	ψυχ-ῆ	κώμ-η
τήν	ψυχ-ῆν	κώμ-ην
ᾶ	ψυχ-ή	κώμ-η
Πληθυντικός αριθμός		
αῖ	ψυχ-αῖ	κῶμ-αι
τῶν	ψυχ-ῶν	κωμ-ῶν
ταῖς	ψυχ-αῖς	κώμ-αις
τάς	ψυχ-ᾶς	κώμ-ας
ᾶ	ψυχ-αῖ	κῶμ-αι

Ας ανακεφαλαιώσουμε λοιπόν για τα θηλυκά ουσιαστικά σε -α...

➤ **Θηλυκά ουσιαστικά σε -α :**

- ✓ Αν του -α προηγείται φωνήεν ή ρ, το α :
 - ονομάζεται **καθαρό**
 - είναι κανονικά **μακρό***
 - **φυλάγεται** σε όλες τις πτώσεις.

***Εξαιρέση:** το καθαρό α είναι **βραχύ:**

A) στα **προπαροξύτονα** (όσα δηλ. τονίζονται στην προπαροκλήγουσα): ἐπιμέλειᾶ, εὐσέβειᾶ

B) στα εξής **10** **δισύλλαβα:**

μοῦσα, μοῖρα, σπεῖρα, σφῦρα, πείρα, σφαιρα, γαῖα, γραῖα, μυῖα, μαῖα, πρῶρα

- ✓ Αν του -α προηγείται **σύμφωνο εκτός του ρ**, το α :
 - ονομάζεται **μη καθαρό**
 - είναι πάντοτε **βραχύ**
 - στη γενική και δοτική ενικού **τρέπεται**** σε η

****Εξαιρέση:** το α είναι μακρό και διατηρείται (αν και μη καθαρό) στα κύρια ονόματα Ἄνδρομέδα, Λήδα → τῆς Ἄνδρομέδας, τῆ Ἄνδρομέδα κλπ.

Κάποιες γενικές παρατηρήσεις:

- Στον πληθυντικό όλα τα πρωτόκλιτα, αρσενικά και θηλυκά, έχουν τις ίδιες καταλήξεις
- Στη γενική πληθυντικού τονίζονται στη λήγουσα και παίρνουν **περισπωμένη**: τῶν ταμιῶν, τῶν χωρῶν, τῶν πυλῶν.
- Το α στην κατάληξη **-ας** τα πρωτόκλιτα το έχουν μακρόχρονο: π.χ ὁ ὄρنيθοθήρᾱς, τούς Ἄτρεϊδᾱς, τὰς σφαιρᾱς
- Η δίφθογγος **-αι**, όταν βρίσκεται στο τέλος της λέξης (πλην της ευκτικής ρήματος) είναι **βραχεία** : αἶ ὥραι (αλλά ταῖς ὥραις)
- Η γενική και δοτική των ουσιαστικών α' κλίσης, όταν τονίζονται στη λήγουσα, **περισπώνται** και στους δύο αριθμούς: τοῦ κριτοῦ, τῶν ὥρῶν.
- Τα **οξύτονα** και **παροξύτονα** ουσιαστικά α' κλίσης διατηρούν τον τόνο τους στην **ίδια** συλλαβή σε όλες τις πτώσεις (στη γενική βέβαια πληθυντικού όλα τονίζονται στη λήγουσα): ὁ κριτῆς, τοῦ κριτοῦ, ἡ σφαιρᾱ, τῆς σφαιρᾱς αλλά τῶν σφαιρῶν.
- **ΤΟΝΙΣΜΟΣ**

Γενικά τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά έχουν το δίχρονο της παραλήγουσας βραχύ. **Εξαιρούνται** τα εθνικά σε **-ᾱτης** (πχ Σπαρτιάτης), τα **-ιτης** και ο **πρεσβύτες** (πχ πολίτης), τα **σφῦρα**, **μᾶζα**, **αἰσχύνη**, **δίνη**, **κλίνη**, **νίκη**, **ῥύμη** (=ορμή, δρόμος), **λύπη** που έχουν το δίχρονο της παραλήγουσας μακρό.

Ας δούμε ποια ουσιαστικά κλίνονται βάσει των ουσιαστικών που διδαχτήκαμε...

Κατά το νεανίας κλίνονται: λοχίας, κοχλίας, μανδύας, Γοργίας, τραυματίας κ.α.

Κατά το στρατιώτης κλίνονται: εὐπατριδης, ἄρματηλάτης, ἐργάτης, πελάτης, κομήτης, μαθητής, μεσίτης (ι), ποιητής, τεχνίτης (ι), κριτής, δύτης, ἡπειρώτης, θύτης, πρεσβύτες (υ), πολίτης (ι), νησιώτης, πατριώτης, προδότης, τοξότης, δημότης, δεσπότης (ῶ δέσποτα), οἰκέτης κ.α.

Κατά το πολιτεία & σφαιρα κλίνονται: κεραία, , στρατιά, ἀνδρεία, βασιλεία, ἐφορεία, ἔνδεια, , λεία, μνεία, ἐκκλησία, , , δωρεά, σημαία, , πείρα, σφῦρα (=σφυρί), σφαιρα, οὐσία κ.α.

Κατά το ἀλήθεια κλίνονται: εὐσέβεια, ἐνέργεια, ἀμέλεια, βοήθεια, ἐπιμέλεια

Κατά το τράπεζα & γλώσσα κλίνονται: κίσσα (ι), βασίλισσα, δίψα (ι), δράκαινα, πίσσα (ι), πείνα, θεράπεινα, ἄμιλλα, θύελλα, μέλισσα, μᾶζα, τρίαίνα , θάλασσα κ.α

Κατά το ψυχή κλίνονται: αἰσχύνη, δίκη, δίνη, βλάβη, κλίνη, νίκη, νύμφη, σπάθη, σκαπάνη, τύχη, φάτνη, τιμή, ψυχή, λίμνη, δάφνη, πύλη, λύπη κ.α.